

Ruralni razvoj u Europskoj uniji

Bolfek, Katrin

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:148:259286>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economics & Business Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Preddiplomski stručni studij

Poslovna ekonomija – smjer Računovodstvo i financije

RURALNI RAZVOJ U EUROPSKOJ UNIJI

Završni rad

Katrin Bolfek

Zagreb, rujan 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Preddiplomski stručni studij

Poslovna ekonomija – smjer Računovodstvo i financije

RURALNI RAZVOJ U EUROPSKOJ UNIJI

RURAL DEVELOPMENT IN THE EUROPEAN UNION

Završni rad

Student: Katrin Bolfek

JMBAG studenta: 67608244

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Sanja Franc

Zagreb, rujan 2022.

Ime i prezime studenta/ice

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je _____
(vrsta rada) isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i
oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija.

Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz
necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također,
da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj,
znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu, _____

(potpis)

Sadržaj

1	Uvod.....	1
1.1	Predmet i cilj rada.....	1
1.2	Opis problema i istraživačkih pitanja	1
1.3	Opis strukture rada.....	1
2	Zajednička poljoprivredna politika Europske unije	2
2.1	Ciljevi zajedničke poljoprivredne politike.....	7
2.1.1	Nova zajednička poljoprivredna politika	8
2.2	Financiranje zajedničke poljoprivredne politike	9
2.2.1	Europski fond za jamstva poljoprivredi (EFJP)	10
2.2.2	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	11
2.2.3	Upravljanje sredstvima zajedničke poljoprivredne politike	12
2.3	Provedba zajedničke poljoprivredne politike u Republici Hrvatskoj	12
3	Ruralni razvoj u Europskoj uniji	18
3.1	Programi ruralnog razvoja u Europskoj uniji	20
3.2	Provedba programa po zemljama Europske unije	22
3.3	Budućnost ruralnog razvoja	25
4	Program ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj	28
4.1	Mjere ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj	28
4.2	Financijski instrumenti za poticanje ruralnog razvoja.....	30
4.3	Natječaji programa ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj	32
5	Zaključak.....	34
	Popis literature.....	35
	Popis slika, grafikona i tablica	38

1 Uvod

1.1 Predmet i cilj rada

Predmet rada je ruralni razvoj u Europskoj uniji s posebnim naglaskom na Republiku Hrvatsku. Cilj rada je objasniti provedbu, ciljeve i pravila Zajedničke poljoprivredne politike u sklopu koje se provodi mjera ruralnog razvoja. Ključni dijelovi rada objašnjavaju način na koji se provodi program ruralnog razvoja u zemljama EU-a, na koji način se program financira, koji su korisnici programa te osvrta na budućnost ruralnog razvoja. U radu je detaljnije opisan program ruralnog razvoja Hrvatske, mjere, financijski instrumenti te natječaji koji se u njoj provode. Teorija je potkrijepljena različitim uredbama i direktivama, grafikonima i primjerima.

1.2 Opis problema i istraživačkih pitanja

Ruralne sredine predstavljaju nerazvijena naselja u kojima je poljoprivreda glavni izvor prihoda. Uglavnom su takve sredine gospodarski zaostale s lošom demografskom strukturom i lošom infrastrukturom, a prihodi od obavljanja poljoprivredne djelatnosti ovisni su o klimatskim uvjetima. Takvi prostori u velikoj mjeri zaostaju s urbanim sredinama i upravo zbog toga glavni problem predstavlja odlazak ljudi u gradove u potrazi za boljim radnim mjestom te boljom socijalnom, obrazovnom i zdravstvenom uključenosti. Realnost je da ruralna područja zauzimaju većinski dio površine EU-a, a u njima ostaje samo starije stanovništvo. Upravo zbog toga se javlja sve veća potreba razvoja tih područja.

1.3 Opis strukture rada

Sadržaj rada podijeljen je u 5 tematskih cjelina s uvodom i zaključkom. Nakon uvodnog dijela objašnjena je zajednička poljoprivredna politika, njezini ciljevi, način financiranja, način daljnje provedbe u budućnosti te provedba ove politike u RH. U sljedećoj tematskoj cjelini detaljnije je objašnjen ruralni razvoj na području EU-a, to jest njegov program i provedba programa po zemljama te vizija budućnosti. Četvrta cjelina detaljnije objašnjava provedbu ruralnog razvoja u RH. Zadnju cjelinu čini zaključak o obrađenoj tematici. Na samom kraju rada nalazi se popis literature, slika i grafikona.

2 Zajednička poljoprivredna politika Europske unije

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) predstavlja skup mjera i programa potpora poljoprivredi u Europskoj uniji. Putem različitih potpora regulira se proizvodnja i prodaja poljoprivrednih proizvoda u EU. Zajednička poljoprivredna politika pokrenuta je 1962. godine kao rezultat partnerstva između poljoprivrede i društva, to jest između Europe i njezinih poljoprivrednika. „U prvim danima 1962. godine, nakon 140 sati rasprava, ministri šest zemalja osnivača Europskih zajednica sklopili su ugovor koji daje pravni učinak prvoj zajedničkoj poljoprivrednoj politici u Europi.“¹ ZPP EU-a prvo je uvela pravila državama članicama, koja su podržala poljoprivredni sektor nakon godina gladi koje su nastala posljedicom Drugog svjetskog rata. Politika se razvijala desetljećima kako bi na kraju uspjela odgovoriti na promjenjivo tržište, zahtjevne potrošače i ostale čimbenike kao što su klimatske promjene i potrebe za održivim razvojem. Nakon 60 godina ZPP danas podržava otvoreno tržište za poljoprivredno prehrambene proizvode EU, a pritom osigurava pristupačne cijene, svjetske sigurnosne i ekološke standarde te održava vitalnost ruralnih zajednica. Važno je napomenuti da ona nije stvorena isključivo za poljoprivrednike, već za sve stanovnike Europske unije. Glavni zadatak ZPP-a je osigurati što bolju kvalitetu poljoprivrednih proizvoda, a da pri tome cijena bude prihvatljiva za sve europske kupce tj. potrošače, osigurati ekvivalentan dohodak poljoprivrednicima te očuvati ruralno nasljeđe. Važnost ZPP-a u Europskoj uniji potvrđuje činjenica da ona u proteklih 60 godina hrani stanovništvo Europske unije te isto tako obuhvaća više od 10 milijuna poljoprivrednika.

Postoji velika razlika između ZPP-a i ostalih politika Europske unije (obrazovanja, zdravstva...), a to je činjenica da se odluke unutar ZPP-a donose zajednički među državama članicama, dok se kod ostalih politika odluke provode samostalno za svaku državu. „Razlog tome je posebnost poljoprivrede naspram ostalih djelatnosti:“²

- poljoprivrednikov dohodak je 40% niži od nepoljoprivrednog dohotka
- velika ovisnost poljoprivrede o klimatskim i vremenskim uvjetima
- vremenski nesklad između potražnje i mogućnosti poljoprivrednika da je zadovolji.“

¹ Preuzeto sa službene internetske stranice Europske unije; Feeding Europe: 60 years of common agricultural policy, dostupno na linku: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/60-years-cap_en.pdf; preuzeto 15.5.2022.

² Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr#thecapinpractice ; 15.5.2022.

Svaki poljoprivrednik treba poslovati na održiv i ekološki prihvatljiv način kako bi se očuvala bioraznolikost i ruralna sredina. Upravo zbog velikog utjecaja poljoprivrede na okoliš i velike nesigurnosti poljoprivrednikovog poslovanja ZPP provodi tri glavne mjere:

1. **Potpore dohotku** – izravna plaćanja poput naknada za poslovanje na ekološki prihvatljiv način.³
2. **Tržišne mjere** – rješavanje nesklada između ponude i potražnje u određenim trenucima.⁴
3. **Mjere ruralnog razvoja** – pute različiten regionalnih i nacionalnih programa.⁵

ZPP mora putem svojih instrumenata osigurati sigurnu opskrbu hrane potrošačima u slučaju neočekivanih situacija i kriza. Pa tako pojava krize Covid-19 i vojna agresija Rusije na Ukrajinu stvorile su velik izazov poljoprivredno-prehrambenom sustavu. Kada je pandemija pogodila zemlje EU-a, potrošači su počeli kupovati i gomilati zalihe poljoprivredno prehrambenih proizvoda zbog straha od nestašice. ZPP je morala odgovoriti mjerama i propisima kako bi osigurala kontinuitet proizvodnje i distribucije hrane. Jedna od mjera bila je pojednostavljeno kretanje radnika preko granica, što je omogućilo nastavak proizvodnje bez prekida. Također je pojednostavila pravila, povećala državne pomoći, izdavala jamstva po povoljnijim uvjetima. Neiskorištena sredstva koja su bila namijenjena ruralnom razvoju usmjerila je kao privremenu pomoć onima koji su posebno pogođeni. Kako bi se riješile moguće krize EU je usvojila izvanredni plan i mehanizam koordinacije što će rezultirati sigurnom opskrbom hrane.

Unutar ZPP-a provode se tri osnovna načela jednako za sve države članice EU-a. Prvo načelo predstavlja jedinstveno tržište, a podrazumijeva slobodan promet robe između državama članicama te zajedničko odlučivanje o cijenama, pravilima konkurencije, isplaćivanje potpora, harmonizacija pravila i zajednička vanjskotrgovinska politika. Drugo načelo je davanje prednosti proizvodima iz EU nad uvoznim proizvodima. Time se štiti unutarnje tržište od

³ Uredba (EU) br. 1307/2013: Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing rules for direct payments to farmers under support schemes within the framework of the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No 73/2009; dostupno na linku <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32013R1307> ; 15.5.2022.

⁴ Uredba (EU) br. 1308/2013: Regulation (EU) No 1308/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 establishing a common organisation of the markets in agricultural products and repealing Council Regulations (EEC) No 922/72, (EEC) No 234/79, (EC) No 1037/2001 and (EC) No 1234/2007; dostupno na linku: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R1308-20211207> ; 15.5.2022.

⁵ Uredba (EU) br. 1305/2013: Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005; dostupno na linku: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:32013R1305> ; 15.5.2022.

utjecaja cijena koji bi nastali uvozom proizvoda s nižim cijenama. Treće načelo je financijska solidarnost po kojoj se svi troškovi nastali primjenom ZPP-a dijele jednako između zemljama članicama.

Kada bi sve ovo saželi dobili bi tri glavne činjenice koje predstavljaju prednosti ZPP-a:

1. Proizvodnja hrane

„U EU-u se sektorom poljoprivrede bavi oko 10 milijuna poljoprivrednih gospodarstava koji obuhvaćaju oko 22 milijuna zaposlenih.“⁶ Poljoprivredni sektor nam svakodnevno nudi veliku količinu kvalitetnih i cijenom pristupačnih proizvoda. Europa ima dugu tradiciju poljoprivrednih proizvoda i važi za jednu od vodećih svjetskih proizvođača hrane (slika 1.) . Također, Europa je veliki izvoznik hrane, a sve to zbog bogate ponude poljoprivrednih resursa.

2. Razvoj ruralne zajednice

Poljoprivreda je uglavnom smještena u ruralnim područjima koja su bogata prirodnim resursima. Velik broj radnih mjesta se nalazi upravo tamo. Cijeli proizvodni proces poljoprivredno prehrambenih proizvoda možemo podijeliti u dva djela. U prvom djelu proizvodnog lanca poljoprivrednici proizvode svoje proizvode za što su im potrebni strojevi, gnojivo, životinje, gorivo, hale, skladišta i ostala mehanizacija. U drugom djelu proizvodnog lanca slijedi priprema i prerada, zatim pakiranje i skladištenje te na samom kraju prijevoz proizvoda do krajnjih potrošača. U cijelom tom procesu zaposleno je oko 40 milijuna radnika. Kako bi se cijeli proces odvijao bez problema od velike je važnosti ulagati u ruralne sredine i resurse. Uvijek j potrebno biti u korak s novom tehnologijom, relevantnim informacijama, novim metodama te stanjem na tržištu. „U razdoblju od 2014. do 2020. resursi ZPP-a bili su usmjereni na pružanje tehnologija velike brzine, poboljšane internetske usluge i infrastrukturu za 18 milijuna građana ruralnih područja, odnosno 6,4 % ruralnog stanovništva EU-a.“⁷

3. Okolišno održiva poljoprivreda

Poljoprivrednici se danas nalaze u teškoj poziciji. Prilikom proizvodnje hrane moraju efikasno koristiti prirodne resurse te brinuti o očuvanju prirode, kako bi se takva kvaliteta života održala i u budućnosti.

⁶ Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr ; preuzeto 15.5.2022.

⁷ Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr ; preuzeto 15.5.2022.

Slika 1: Najveći svjetski izvoznici poljoprivredno prehrambenih proizvoda u 2020. godini

Izvor: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/60-years-cap_en.pdf; preuzeto 15.5.2022.

Slika 1. prikazuje najveće svjetske izvoznike poljoprivredno prehrambenih proizvoda u 2020. godini. Najveći izvoz je ostvarila EU s vrijednosti od 184 milijarde eura, slijedi je US s vrijednosti izvoza od 136 milijarda eura te Brazil s vrijednosti izvoza od 77 milijarde eura.

„Subjekti koji pomažu u radu ZPP-u putem različitih savjeta u donošenju politika i zakona su:

- skupine za građanski dijalog – putem redovitog razgovora o svim zajedničkim poljoprivrednim politikama, uključujući i ruralni razvoj
- poljoprivredni odbori - sastavljeni od predstavnika vlada država članica EU-a, a njima predsjednik predstavnik Komisije; osiguravaju da se donose provedbeni akti pod kontrolom države (pr. Odbor za ekološku proizvodnju, Odbor za ruralni razvoj...)
- stručne skupine (poput radne skupine za poljoprivredna tržišta).“⁸

Glavni zadatak Europske komisije je planiranje, priprema i predlaganje novih propisa i politika u EU. Europska komisija prije predlaganja novih zakonskih okvira provodi procjenu učinaka na razini EU i donosi dostupna rješenja. Procjene učinaka u sklopu poljoprivrede i ruralnog razvoja provedene su 2003. godine (sredina provedbenog razdoblja), 2008. godine (provjera stanja), 2011. i 2018. godine (potpora strateškim planovima). Komisija mora redovno pratiti provedbu zakona i predlagati poboljšanja, a da pri tome što više pojednostavi zakonodavstvo. Za oporavak Europe vrlo je važno da zakonodavstvo bude što učinkovitije i transparentnije stoga Europska komisija nastoji ukloniti postojeće prepreke i prekomjernu birokraciju koja

⁸ Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr#contributingtothecap; preuzeto 16.5.2022.

usporava ulaganja u infrastrukturu. Jedan od primjera je uvođenje platforme Fit for Future – „skupina stručnjaka na visokoj razini koja se sastoji od predstavnika država članica, Odbora regija, Europskog gospodarskog i socijalnog odbora te dionika koji predstavljaju civilno društvo, poduzeća i nevladine organizacije. Ta skupina pomaže Komisiji poboljšati propise EU-a tako da joj dostavlja mišljenja o mogućnostima za pojednostavnjenje, smanjenje opterećenja i modernizaciju postojećih propisa EU-a. Prijedlog za pojednostavnjenje postojećih propisa EU-a može se dati putem portala „*Iznesite svoje mišljenje: može jednostavnije!*”.“⁹ Europska komisija je 2007. godine uvela novo istraživanje, tzv. Eurobarometre. Pomoću njih prikuplja stavove građana o EU, poljoprivredi, ZPP-u te samim time stječe uvid u percepciju javnosti o poljoprivredi i ruralnim područjima EU-a. „Zadnje istraživanje provedeno je 2020. godine u kojem je pristiglo više od 27 200 odgovora iz svih zemalja EU-a. Prema rezultatima istraživanja najvažniji zaključci su¹⁰:

- 95% građana smatra da su poljoprivreda i ruralna područja važni za našu budućnost
- 73% građana zna za ZPP
- ¾ građana smatra da od ZPP-a imaju korist svi građani, a ne samo poljoprivrednici.“

Komisija uz pomoć zajedničkog okvira za praćenje i evaluaciju (ZOPE) ocjenjuje ZPP. Glavni zadatak okvira je procjena postignuća i poticanje bolje učinkovitosti u razdoblju od 2014.-2020. godine. Prijelaznom uredbom primjena pravila produljena je do kraja 2022. godine.¹¹ „U svrhu ostvarenja osnovne zadaće, to jest procjene uspješnosti ZPP-a, doneseno je nekoliko pokazatelja:¹²

- pokazatelji konteksta - pružaju općenite informacije relevantne za ZPP (pr. raspoloživa količina poljoprivrednog zemljišta)
- pokazatelji ostvarenja za potporu dohotku i tržišne mjere – primjer broj korisnika potpore dohotku u okviru ZPP-a

⁹ Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/planning-and-proposing-law/better-regulation-why-and-how_hr ; preuzeto 16.5.2022.

¹⁰ Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance/eurobarometer_hr ; preuzeto 16.5.2022.

¹¹Prijelazna uredba: Regulation (EU) 2020/2220 of the European Parliament and of the Council of 23 December 2020 laying down certain transitional provisions for support from the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and from the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) in the years 2021 and 2022 and amending Regulations (EU) No 1305/2013, (EU) No 1306/2013 and (EU) No 1307/2013 as regards resources and application in the years 2021 and 2022 and Regulation (EU) No 1308/2013 as regards resources and the distribution of such support in respect of the years 2021 and 2022; dostupno na linku <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/2220/oj>

¹² Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cmef_hr ;preuzeto 16.5.2022.

- pokazatelji ostvarenja za praćenje EU-ovih politika ruralnog razvoja - primjer javni rashodi za ulaganja
- pokazatelji rezultata potpore dohotku u okviru ZPP-a - mjere se izravni i neposredni učinci intervencija (pr. udio potpore dohotku u prihodima poljoprivrednika)
- pokazatelji rezultata ruralnog razvoja – procjenjuje se učinak politike ruralnog razvoja (pr. poboljšanje upravljanja tlo))
- ciljni pokazatelji – upotrebljavaju se za utvrđivanje kvantificiranih ciljeva na početku programskog razdoblja za politiku ruralnog razvoja
- pokazatelji učinka - mjeri se dugoročni učinak intervencija u okviru ZPP-a.“

Unutar ZOPE-a još jedan od alata je evaluacija, a njome se mjeri učinak intervencija u okviru politika. Evaluaciju za program ruralnog razvoja provode države članice EU-a, a Komisija im pomaže objavljivanjem različitih smjernica i paketa instrumenata.

2.1 Ciljevi zajedničke poljoprivredne politike

Izvorni ciljevi politike uključeni su u Rimski ugovor¹³ i ostaju u središtu ZPP-a. Osnovna svrha postojanja ZPP-a i njen glavni cilj je kontinuirana opskrba hrane svim državama članicama EU-a. Opskrba hranom uvelike ovisi o uspješnosti poslovanja poljoprivrednika, stoga proizlaze novi ciljevi ZPP-a koji su okrenuti potpori poljoprivrednicima u njihovom poslovanju. ZPP svojim djelovanjem štiti prava poljoprivrednika, potiče njihovu produktivnost, osigurava im dostatnu zaradu te daje različite financijske potpore. Jedan od ciljeva je i borba protiv klimatskih promjena te održivo upravljanje prirodnim resursima. ZPP potiče i posebno nagrađuje poljoprivrednike koji brinu o okolišu, klimi i resursima. Vrlo važan cilj je i poticanje ruralnog razvoja na nerazvijenim područjima EU-a. Taj cilj provodi putem poticanja zapošljavanja u poljoprivredi i povezanim sektorima. Također, u okviru ruralnog razvoja, ZPP ima zadatak povećati obrađivane površine, zadržati ljude u ruralnim sredinama i osigurati da područja ostanu naseljena, izgraditi novu infrastrukturu koja će stanovnicima i poljoprivrednicima uvelike olakšati život u ruralnom području. Nakon što poljoprivrednici proizvedu hranu, važan cilj ZPP-a je manipuliranje i distribucija hrane s obzirom na potražnju i potrebe. Isto kao što ZPP brine o tome da ne dođe do manjka hrane, također, brine i o tome da se ne stvaraju viškovi. ZPP brine i o malim farmama, malim poljoprivrednicima, OPG-ovima, zadrugama tako što pokušava smanjiti neravnotežnu snagu na tržištu.

¹³ Ugovor kojim je osnovana Europska ekonomska zajednica

2.1.1 Nova zajednička poljoprivredna politika

Europska komisija 2018. godine donijela je prijedlog o novom ZPP-u, a reforma je službeno donesena 2.12.2021. godine. Reformom se nastoji povećati jednostavnost i učinkovitost politike, osigurati održiva budućnost, veća potpora malim poljoprivrednim gospodarstvima te veća fleksibilnost zemalja EU-a, a realizacija je predviđena u razdoblju od 2023.-2027. godine. „Novi ZPP se sastoji od niza novih reformi u politici¹⁴:

- ZELENIJI ZPP – svaka država članica EU-a mora donijeti nacionalni strateški plan koji će doprinijeti ostvarivanju ciljeva ZPP-a. Najmanje 25% proračuna za izravna plaćanja dodijeliti će se programima za ekologiju te najmanje 35% proračuna za potporu klimi, okolišu i životinjama
- PRAVEDNIJI ZPP – samo aktivni poljoprivrednici mogu dobiti potpore, osigurati će se veći postotak za potpore mladim poljoprivrednicima te povećati ravnopravnost spolova u poljoprivredi tj. povećati sudjelovanje žena
- POBOLJŠANJE KONKURENTNOSTI – nastoji se povećati pregovaračka moć, uskladiti ponuda i potražnja na tržištu Europe i izvan nje, uvesti nove financijske pričuve u slučaju nastanka krize te bolja potpora sektoru vina.“

U sklopu novog ZPP-a donesen je europski zeleni plan. Europski zeleni plan predstavlja težnju Europe da postane prvi klimatski neutralan kontinent. Cilj je do 2050. godine ukloniti emisije stakleničkih plinova, ukloniti ovisnost resursa o gospodarskom rastu i postići da niti jedna regija ostane zanemarena. Prijedlog Europske komisije je da se do 2030. godine smanji emisija stakleničkih plinova za 55%. Europskim zelenim planom nastoji se osigurati dobrobit i zdravlje stanovništva i budućih naraštaja. Neki od primjera rezultata bi bili čisti zrak, voda i tlo, veće korištenje javnog prijevoza, dugotrajniji i reciklirani proizvodi, renovirane zgrade... Zahvaljujući europskom zelenom planu stvoriti će se prilika za novu industrijsku revoluciju. „Prijedlozima se nastoji do 2030. godine obnoviti 35 milijuna zgrada što će ujedno i otvoriti 160 000 radnih mjesta u građevinskom sektoru.“¹⁵ Cilj je i da se 40% energije troši iz obnovljivih izvora te smanji ovisnost o energiji koja potječe izvan zemalja EU-a. Još jedan od ciljeva je i pokretanje tzv. strategije „od polja do stola“. Strategija bi trebala ubrzati prijelaz na održivi prehrambeni sustav koji ima neutralan ili pozitivan učinak na okoliš, osigurava

¹⁴ Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27_hr; preuzeto 18.5.2022.

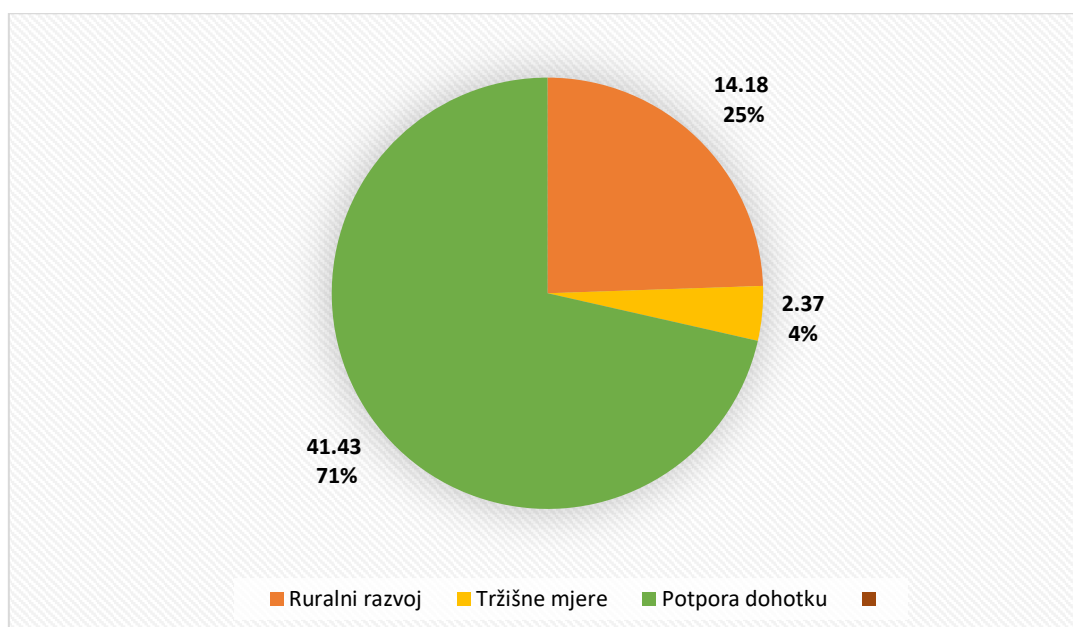
¹⁵ Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27_hr; preuzeto 18.5.2022.

sigurnost hrane, prehrane i javnog zdravlja te pomoći u ublažavanju klimatskih promjena i prilagođavanju njihovim utjecajima.

2.2 Financiranje zajedničke poljoprivredne politike

ZPP je politika svih zemalja Europske unije i njome se upravlja na europskoj razini, a samim time se financira sredstvima iz proračuna EU-a. Dio proračuna EU-a kojim se financira ZPP dolazi iz dva fonda. To su europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR). EFJP prvenstveno daje izravne potpore i sredstava za financiranje tržišnih mjera, dok je EPFRR usmjeren isključivo na financiranje ruralnog razvoja.

Grafikon 1. Potpore EU poljoprivrednicima, 2019.

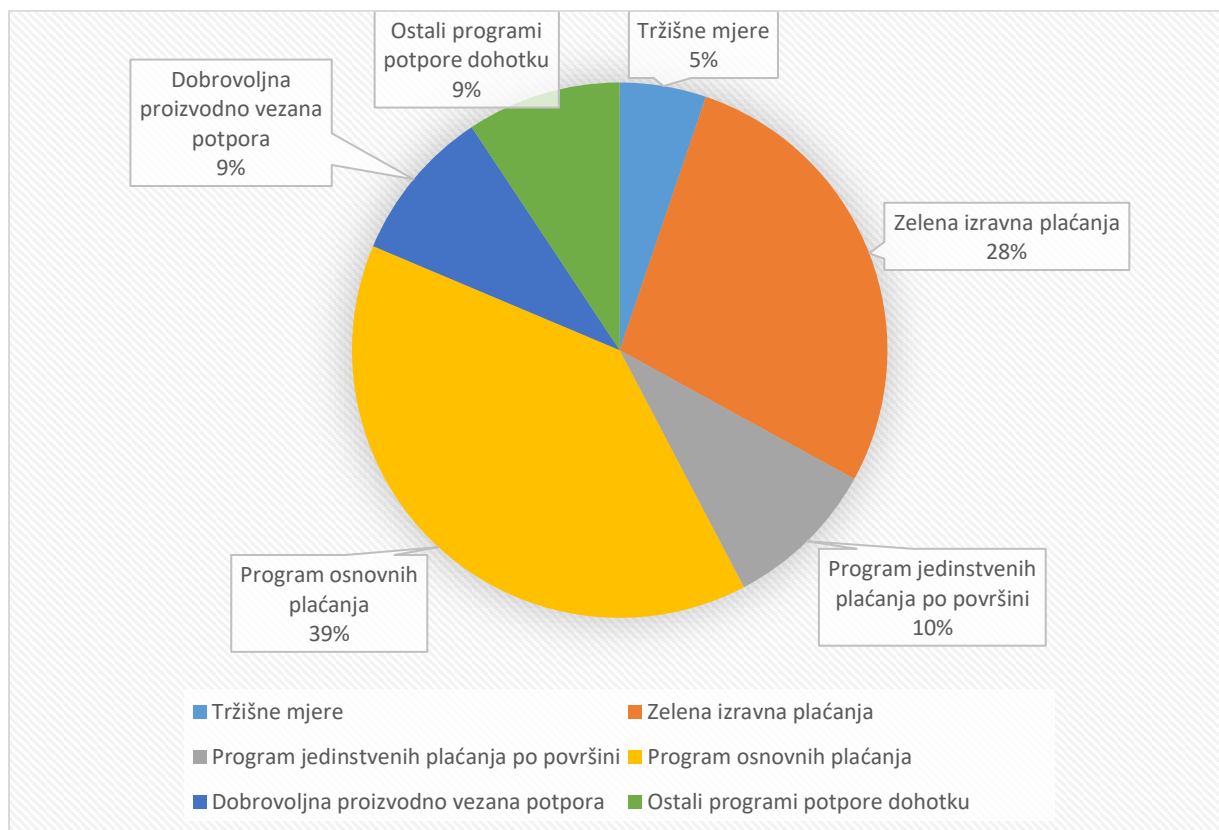
Izvor: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr#title; preuzeto 19.5.2022.

Na grafikonu 1. je prikazan iznos potpore EU-a u iznosu od 58,82 milijarde eura ispaćene poljoprivrednicima u 2019. godini. Potpore su podijeljene u tri glavne mjere koje provodi ZPP, a to su potpore dohotku, tržišne mjere i ruralni razvoj. Najveći dio potpora, čak 71% odlazi za potpore dohotku. Za potpore ruralnom razvoju izdvaja se 14,8 milijarde eura, tj. oko 25%. Najmanji dio odlazi za potpore u sklopu tržišnih mjera u iznosu od 2,37 milijarde eura ili svega 4%.

2.2.1 Europski fond za jamstva poljoprivredi (EFJP)

Europskim fondom za jamstva u poljoprivredi financiraju se prve dvije mjere ZPP-a, a to su potpore dohotku i tržišne mjere. „U 2019. godini potrošnja u tom području je iznosila 43,81 milijarde eura.“¹⁶

Grafikon 2. Potrošnja EFJP-a, % na potpore dohotku i tržišne mjere, 2019.

Izvor: Europska komisija; preuzeto 20.5.2022.

Grafikon 2. prikazuje potrošnju EFJP-a u postocima na mjere potpora dohotku i tržišne mjere u 2019. godini. Najveći dio odlazi na program osnovnih plaćanja i to 39%, zatim slijede zelena izravna plaćanja od 29%, zatim program jedinstvenih plaćanja po površini sa ukupno 10%, dobrovoljne proizvodno vezane potpore i ostali programi potpore dohotku čine svaka po 9% i na kraju tržišne mjere obuhvaćaju svega 5 %.

¹⁶Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_hr#eagf; preuzeto 20.5.2022.

2.2.2 Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)

Europskim poljoprivrednim fondom za ruralni razvoj financira se razvoj ruralnih sredina tj. treća mjera ZPP-a na području EU-a. Glavni ciljevi su povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora, održivo korištenje prirodnih resursa i ravnotežni razvoj ruralnih područja. Ciljevi se provode na nacionalnim i regionalnim razinama. Fond EPFRR trenutno je uključen u okvir europskih strukturnih investicijskih fondova, no nakon 2022. godine postati će isključivo dio strateških planova u okviru ZPP-a. „Ukupan proračun u razdoblju od 2014.-2020. godine iznosio je preko 96 milijarde eura.“¹⁷ Sredstva su uložena u bespovratne potpore i financijske instrumente, a sve s ciljem održivog ruralnog razvoja. Prioriteti ruralnog razvoja su povećanje konkurentnosti svih poljoprivrednika, održivost farmi, bolja organizacija prehrambenog lanca, veća učinkovitost resursa, prelazak na niskouglično gospodarstvo (radi smanjena utjecaja klimatskih promjena na poljoprivredu), smanjenje siromaštva, gospodarski razvoj ruralnih područja, otvaranje novih radnih mjesta i poticanje malih i srednjih poduzetnika.

Grafikon 3. Obveze dodjele sredstava za ruralni razvoj po temama, 2014.-2020.

Izvor: Europska komisija; https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_hr#eafrrd; preuzeto 20.5.2022

¹⁷Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_hr#eafrrd ; preuzeto 20.5.2022.

Ovaj grafikon prikazuje dodjelu sredstava za ruralni razvoj po različitim temama iz proračuna EPFRR-a i nacionalnih proračuna država članica EU-a u razdoblju od 2014.-2020. godine. Najveći udio odlazi na povećanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća i to iznos od oko 43 000 milijardi eura. Zatim nešto manje na zaštitu okoliša i učinkovitost resursa, nešto manje 39 000 milijardi eura. Najmanji udio odlazi na obrazovanje i strukovno osposobljavanje te ukinute mjere.

2.2.3 Upravljanje sredstvima zajedničke poljoprivredne politike

Sredstvima ZPP-a se podjednako upravlja između Komisije i država članica EU-a. Otprilike oko 99% proračuna odlazi na mjere potpore dohotku, tržišne mjere i ruralni razvoj. Svaka država članica odgovorna je za uspostavljanje sustava upravljanja plaćanja i kontrole u skladu s propisima EU-a. Europska komisija ima nadzornu ulogu i provjerava usklađenost sustava upravljanja i kontrole te ispravlja nepravilnosti. Svaka država članica plaćanja provodi putem službenih agencija za plaćanje (važno je da ispune sve zahtjeve koje je donijela Komisija) koje se osnivaju na nacionalnim razinama. Agencije za plaćanje, u svojim godišnjim financijskim izvještajima, dužne su bilježiti sve rashode radi lakše provedbe provjere i kontrole. Ostalim 1% proračuna ZPP-a upravlja izravno Komisija. Njime se financiraju administrativni i tehnički troškovi kao i provođenje revizije, inspekcije i održavanja, promotivne aktivnosti. „Za provođenje novog ZPP-a za razdoblje od 2023.-2027. godine EFJP-u su dodijeljena sredstva u iznosu od 291,1 milijarde eura, dok za EPFRR 95,5 milijarde eura. U proračun EPFRR-a uključeno je i 8 milijardi eura iz plana Next Generation EU kako bi se pomoglo u postizanju zelenog plana u ruralnim područjima.“¹⁸

2.3 Provedba zajedničke poljoprivredne politike u Republici Hrvatskoj

Nakon što je Hrvatska, 1. srpnja 2013. godine, postala punopravna članica EU-a, slijedila je prilagodba postojećih zakona i propisa prema onima u Europskoj uniji. Isto tako za Hrvatsku je bilo vrlo važno da ispuni razne regulative, zahtjeve i propise koji se primjenjuju i koji su ključni za funkcioniranje ZPP-a. Nakon što je primijenila sva pravila, vođeni su brojni pregovori o visini i načinu isplate izravnih plaćanja, potpora ruralnom razvoju, proizvodnim kvotama te mjerama koje će joj omogućiti lakšu integraciju u EU. Kao pomoć hrvatskim poljoprivrednicima u snalaženju oko nove politike osnovana je Agencija za plaćanja u

¹⁸Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_hr; preuzeto 21.5.2022.

poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Agencija je pomagala poljoprivrednicima oko ostvarivanja prava na potpore. ZPP se u Hrvatskoj primjenjuje na isti način kao u zemljama EU-a i to putem mjera u 3 osnovne cjeline: izravna plaćanja, tržišne mjere i mjere ruralnog razvoja. Važno je istaknuti da se mjere prilagođavaju svakoj državi članici u skladu s njenim potrebama. Članstvo Hrvatskoj donosi brojne mogućnosti korištenja financijskih sredstava u sektoru poljoprivrede, ali isto tako i obvezu plaćanja proračunu EU-a iz nacionalnih sredstava. U vidu mjere izravnog plaćanja, Hrvatska je u prvoj godini članstva imala pravo na 25% iz EU proračuna, u drugoj 30%, trećoj 35% , u četvrtoj 40% sredstava te nakon toga svake godine 10 postotno povećanje. Svi hrvatski poljoprivrednici od prvog dana članstva dobivali su puni iznos potpora jer je Hrvatska bila dužna isplatiti im razliku iz državnog proračuna. Nakon isteka prijelaznog razdoblja hrvatski poljoprivrednici su dobili puni iznos izravnih plaćanja iz europskog proračuna. Ukidanje povezanosti između proizvodnih količina i visina potpora dovelo je do veće tržišne orijentiranosti hrvatskih poljoprivrednika. Tako je u razdoblju od 2014.-2020. godine hrvatska primila iznos od 2,2 milijarde eura za izravna plaćanja¹⁹. Od tog iznosa na *osnovna plaćanja* otišlo je oko 926 milijuna eura, na *zelena plaćanja* oko 648,5 milijuna eura, za *preraspodijeljena plaćanja* 217 milijuna eura, za *mlade poljoprivrednike* 40,7 milijuna eura i za *proizvodno vezane potpore* 362,8 milijuna eura. Za mjere ruralnog razvoja u tom istom razdoblju isplaćeno je 1,7 milijarde eura, od čega je minimalno 30% bilo namijenjeno klimi i okolišu. Provedeni su i nacionalni program pomoći sektoru vina, tzv. „vinska otmotnica“, nacionalni pčelarski program, nacionalna strategija za održive operativne programe proizvođačkih organizacija u sektoru voća i povrća.

Novi strateški plan Republike Hrvatske u sklopu Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje od 2023.-2027. godine

Svaka država članica EU-a, pa tako i Republika Hrvatska (RH), mora izraditi nacionalni strateški plan u okviru ZPP-a koji će se provoditi u razdoblju od 2023.-2027. godine. Strateški planovi država članica moraju doprinijeti ostvarivanju strateškog plana ZPP-a i europskog zelenog plana. Prvi korak kod postupka izrade strateškog plana je izrada SWOT analize, to jest analize stanja poljoprivrednog gospodarstva. Analiza stanja se provodi pomoću usporedbe s prosjekom EU-a. „Prema analizi poljoprivrednog gospodarstva RH²⁰:

¹⁹Dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/> ; preuzeto 21.5.2022.

²⁰ Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/files/Nacionalni-Strateski-plan-ZPP-a.pdf> ; preuzeto 21.5.2022.

- zaostaje u konkurentnosti i produktivnosti
- po pitanju klimatskih uvjeta ostvaruje bolji rezultat od prosjeka EU-a
- generacijska obnova predstavlja veliki problem
- u ruralnim sredinama prevladavaju negativna demografska kretanja
- depopulacija
- nedostatna infrastruktura.“

Sljedeći korak izrade plana je uzimanje u obzir preporuke Europske unije za RH. Prva preporuka je jačanje diversifikacije poljoprivrednog sektora sa sigurnom opskrbom hranom na način da se poveća konkurentnost sektora poticanjem malih i srednjih poduzetnika. Druga preporuka glasi da se povećaju ulaganja u modernizaciju poljoprivrede kroz nepovratne potpore i financijske instrumente. Treća preporuka se odnosi na jačanje zaštite okoliša i klime te time poveća doprinos ciljevima Unije u tom području. Neki od primjera provedbe treće smjernice su doprinos cilju zelenog plana o gubitku hranjivih tvari tla boljom primjenom gnojiva i osiguravanje dovoljnih poljoprivrednih površina s različitim obilježjima. Zadnja preporuka je jačanje socioekonomske strukture ruralnih područja, na način da se doprinese razvoju privlačnijih ruralnih prostora. Na isti način primjenjuju se i preporuke Europske komisije. Njene preporuke za Hrvatsku odnose se na poticanje i razmjenu znanja, povećanje inovacija i digitalizacija poljoprivrede i ruralnih područja. Nakon preporuka EU i Europske komisije, države članice donose specifične ciljeve i za svaki od njih provode SWOT analizu, to jest utvrđuju njihove snage, slabosti, prilike i prijetnje. Ukoliko je potrebno, provodi se intervencija strateškog plana, kao na primjer zbog područja s prirodnim ograničenjima. Na samom kraju izrađuje se financijski proračun i to posebno za područje izravnih plaćanja, sektorskih intervencija i ruralnog razvoja.

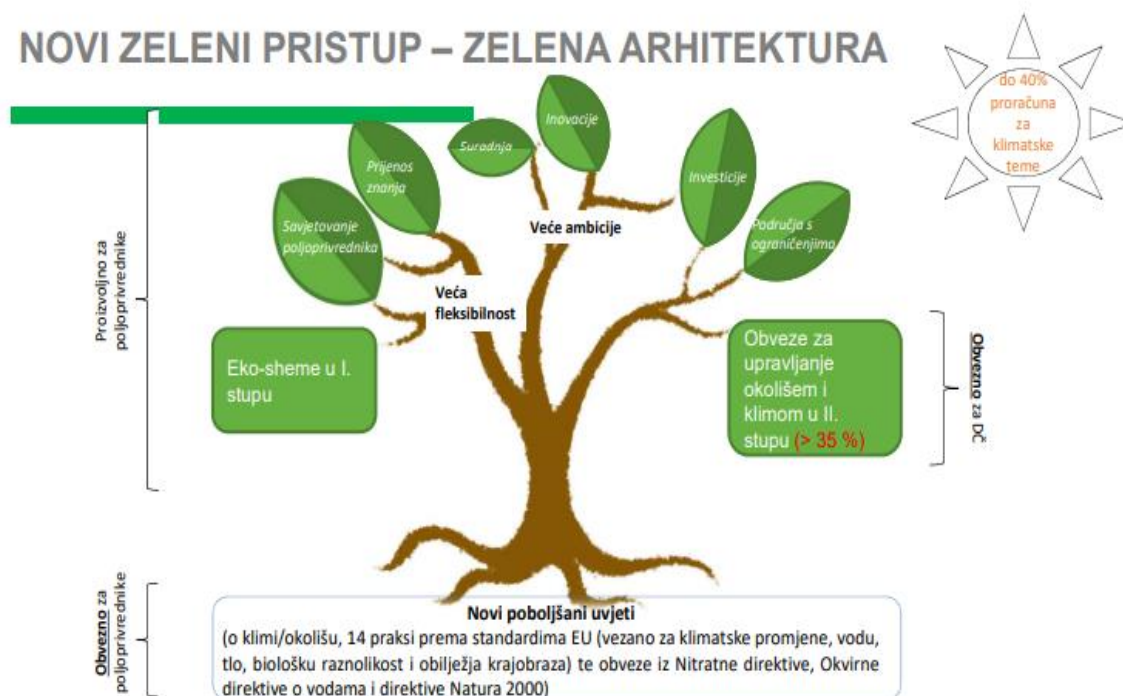
Hrvatska je u okviru svog strateškog plana naglasak stavila na 4 stavke:

1. pojednostavljenje i smanjenje administrativnog opterećenja
2. sistem baziran na uspješnosti
3. bolja usmjerenost u skladu s nacionalnim potrebama
4. zadržavanje snažnih zajedničkih elemenata.

Također, u izrade plana, velika se pažnja posvetila novom zelenom planu. On je podijeljen na dva dijela: prvi dio je obvezan za primjenjivanje i za cilj ima poboljšanje uvjeta i standarda EU-a vezanih za klimu i okoliš; dok je drugi dio proizvoljan za poljoprivrednike, a odnosi se na

veću prilagodljivost kod savjetovanja i prijenosa znanja te veće ambicije u inovacijama i suradnji (slika 2.).

Slika 2. Novi zeleni pristup

Izvor: www.poljoprivreda.gov.hr; preuzeto 22.5.2022.

Hrvatska je u svom strateškom planu ponudila nekoliko rješenja koji će pomoći rastu sektora poljoprivrede. Neka od njih su veća povezanost s prehrambenom industrijom, koja se izdvaja po mogućnosti stvaranja dodane vrijednosti i otvaranja novih radnih mjesta. Nastoji se i smanjiti uvoz koji će stvoriti nove mogućnosti plasmana na tržište nacionalnim poljoprivrednicima. Boljom prilagodbom klimatskim uvjetima pokušati će se smanjiti proizvodni troškovi. U vidu regionalnog razvoja, ulagati će se u infrastrukturu i povećati usluge u ruralnim sredinama što će pozitivno utjecati na prihode u poljoprivredi. Uvođenjem prilagođenog sustava potpore poboljšati će se učinkovitost preraspodjele među korisnicima potpore. Razvijanjem nove tehnologije olakšat će se pristup novom informacijskom znanju i tržištu. Vizija hrvatske poljoprivrede glasi: „Proizvoditi veću količinu visokokvalitetne hrane po konkurentnim cijenama, održivo upravljati prirodnim resursima u promjenjivim klimatskim uvjetima te doprinijeti poboljšanju kvalitete života i povećanju zaposlenosti u ruralnim područjima.“²¹ „Hrvatska je za navedeno razdoblje postavila 4 konkretna strateška cilja:

²¹Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr> ; preuzeto 22.5.2022.

1. povećanje konkurentnosti i produktivnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora
2. jačanje održivosti i otpornosti poljoprivrede na klimatske promjene
3. obnova ruralnog gospodarstva i unaprjeđenje uvjeta života u ruralnim područjima
4. poticanje inovacije u poljoprivredno-prehrambenom sektoru.²²

Slika 3: Veza između ciljeva i potreba poljoprivrednog sektora

STRATEŠKI CILJ	RAZVOJNA POTREBA
I. Povećanje produktivnosti i konkurentnosti poljoprivredno-prehrambenog sektora	<ol style="list-style-type: none"> 1. Povećati dodanu vrijednost poljoprivredne proizvodnje 2. Povećati pravičnost dodjele potpore dohotku 3. Unaprijediti povezanost u lancu od proizvođača do potrošača. 4. Unaprijediti poduzetničke sposobnosti proizvođača u poljoprivredno-prehrambenom sektoru 5. Uskladiti proizvodnju sa zahtjevima tržišta 6. Poticati veće sudjelovanje proizvođača u sustavima kvalitete 7. Unaprijediti vještine radne snage u poljoprivredno-prehrambenom lancu
II. Jačanje održivosti i otpornosti poljoprivrede na klimatske promjene	<ol style="list-style-type: none"> 8. Poboļjšati okolišnu održivost poljoprivrednih praksi 9. Unaprijediti usklađenost između proizvodnih sustava i okolišnih uvjeta 10. Više i učinkovitije koristiti instrumente za upravljanje rizicima 11. Unaprijediti funkcioniranje tržišta poljoprivrednim zemljištem
III. Obnova ruralnog gospodarstva i unaprjeđenje uvjeta života u ruralnim područjima	<ol style="list-style-type: none"> 12. Unaprijediti koordinaciju i komplementarnost između intervencija u ruralnim područjima 13. Unaprijediti javnu infrastrukturu u ruralnim područjima
IV. Poticanje inovacija u poljoprivredno-prehrambenom sektoru	<ol style="list-style-type: none"> 14. Potaknuti ulaganja usmjerena na tehnologiju i inovacije 15. Unaprijediti pristup istraživanjima i razvoju te korištenje znanja i tehnologija u poljoprivrednom sektoru

Izvor: <https://ruralnirazvoj.hr/files/Nacionalni-Strateski-plan-ZPP-a.pdf>; preuzeto 23.5.2022.

U sklopu nacionalnog plana oporavka i otpornosti nastoji se unaprijediti korištenje prirodnih resursa i jačanje lanca opskrbe hranom. S ciljem provođenja plana donesene su 4 reforme i njihove investicije²³:

- 1. Uspostava mreže logističke infrastrukture za jačanje proizvodno tržišnog lanca u sektoru voća i povrća**
Investicije: izgradnja i opremanje logističko distributivnih centara za voće i jačanje položaja i prepoznatljivosti proizvođača u lancu opskrbe hranom.
- 2. Unaprjeđenje sustava za restrukturiranje poljoprivrednog zemljišta i komasaciju**
Investicije: komasacija poljoprivrednog zemljišta i program trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta.
- 3. Digitalna transformacija poljoprivrede**

²² Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/files/Nacionalni-Strateski-plan-ZPP-a.pdf> ; preuzeto 23.5.2022.

²³Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/files/Nacionalni-Strateski-plan-ZPP-a.pdf> ; preuzeto 23.5.2022.

Investicije: uspostava digitalnih javnih usluga, pametna poljoprivreda i sustav sljedivosti.

4. Unaprjeđenje sustava doniranja hrane

Investicija: infrastrukturno opremanje banke hrane i posrednika u lancu doniranja hrane.

Strateški plan RH odobren je sredinom 2022. godine, a s provedbom počinje 1.1.2023. godine.

3 Ruralni razvoj u Europskoj uniji

Ruralni razvoj predstavlja jednu od tri mjera zajedničke poljoprivredne politike, koja svojim djelovanjem podupire ostale dvije mjere (potpore dohotku i tržišne mjere). U okviru ove mjere ZPP EU želi ostvariti tri dugoročna cilja:

1. povećati konkurentnost u poljoprivredi i šumarstvu
2. efikasno upravljanje prirodnim resursima i prevencija klimatskih promjena
3. ravnomjerni razvoj i poticanje zaposlenosti ruralnih zajednica.

ZPP podupire ostvarivanje ciljeva ruralnog razvoja putem europskog fonda za ruralni razvoj. Obilježja programa ruralnog razvoja su:²⁴

- **ULAGANJE U KLIMU I OKOLIŠ**

Za svaki program ruralnog razvoja mora biti namijenjeno najmanje 30% financijskih sredstava onim mjerama koje su bitne za okoliš i klimu. Veći dio tih sredstava osigurava se putem bespovratnih potpora i godišnjih plaćanja onim poljoprivrednicima koji prijeđu na ekološki prihvatljivije poslovanje.

- **POTPORA LOKALNIM DJELOVANJIMA**

Najmanje 5% financijskih sredstava iz programa ruralnog razvoja usmjerava se na djelovanje pristupa LEADER, to jest Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice. LEADER predstavlja novu razvojnu metodu „odozdo prema gore“. Stanovnici lokalne zajednice kao što su poljoprivrednici, lokalne organizacije, javna tijela udružuju se u lokalne akcijske grupe (LAG) te pripremaju svoju strategiju za razvoj, a ujedno i upravljaju svojim proračunom. Glavne prednosti su jačanje veza unutar zajednice, potiču se nove ideje i lakše razmjenjuju informacije i znanja. Leader provodi oko 2800 lokalnih akcijskih grupa, koje pokrivaju 61% ruralnog stanovništva EU-a. Ova metoda ruralnog razvoja provodi se u okviru nacionalnih i regionalnih programa ruralnog razvoja svake države članice EU-a. Financira se iz EPFRR-a, Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, Europskog fonda za regionalni razvoj i Europskog socijalnog fonda.

- **PROMICANJE PAMETNIH SELA**

Stanovnici ruralnih zajednica širom Europe uglavnom dijele slične probleme, stoga kao jedan od programa ruralnog razvoja je pokretanje inicijative „pametna sela“. Definicija pametnih sela glasi da su to zajednice u ruralnim područjima koje koriste inovativna

²⁴ Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_hr ; preuzeto 26.5.2022.

rješenja za poboljšanje svoje otpornosti, koristeći lokalne snage i mogućnosti. Kako bi poboljšali ekonomske, društvene i okolišne uvjete, najčešće se koriste digitalne tehnologije. Preko različitih digitalnih tehnologija, kao na primjer komunikacijskih i informacijskih, sela bolje koriste svoje resurse, poboljšava se kvaliteta života stanovnika te se povećavaju aktivnosti unutar ruralnih sredina. Veliku korist predstavljaju savezništvo i suradnja s drugim zajednicama. U zajednicu se mogu uključiti više ljudskih naselja jer nema nikakvog ograničenja u broju stanovnika ili administrativnih granica. Pametna sela određuju svoje strategije, koje za cilj mogu imati bolji pristup uslugama (npr. obrazovanje, prijevoz, zdravstvo), nova radna mjesta, razvoj obnovljivih izvora energije, bolja briga o kulturnoj baštini radi povećanja turističkih aktivnosti. Implementacija ovog programa može se podijeliti u 4 koraka. Prvi su inovativne usluge u pametnim selima, drugi uvođenje digitalnih tehnologija koje imaju veliku ulogu i značaj, treći odrediti način razvitka strategije pametnog sela i četvrti odluka o financiranju pametnih sela (javni ili privatni izvori).

- **FINANCIJSKI INSTRUMENTI**

Putem različitih financijskih instrumenata EPFRR funkcionira kao izvor zajmova, kredita, jamstava i vlasničkog kapitala koji su dostupni svima koji poduzimaju financijski održive projekte u skladu s prioritetima EPFRR-a. Financijski instrumenti, koje podupire EPFRR, doprinose ostvarivanju ciljeva ruralnog razvoja poput: prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima, poticanja konkurentnosti poljoprivrede i održivosti farmi, unaprjeđenja organizacije prehrambenog lanca, promicanja efikasnosti resursa i prelazak na niskougljično gospodarstvo, poticanja socijalne uključenosti, smanjenja siromaštva, razvoja ruralnih sredina, stvaranja i razvoj malih poduzeća te nova radna mjesta.

Europsko partnerstvo za inovacije u poljoprivredi, također, podupire ciljeve ruralnog razvoja putem novih tehnologija i inovacija koje su otkrili znanstvenici, a koje stanovnici ruralnih sredina mogu primijeniti kako bi potaknuli brži razvoj. Veliku ulogu u ruralnom razvoju ima i Europska mreža za ruralni razvoj (EMRR). Ona djeluje na način da dijeli informacije o tome kako različite politike, programi, projekti i inicijative djeluju u praksi ruralnog razvoja te na koji način bi se mogli usavršiti. Mreža za cilj ima prikupiti sve one koji žele pridonijeti ruralnom razvoju u Europi. Također, EMRR je okupio mnoštvo informacija o programima ruralnog razvoja iz cijele EU. Informacije uključuju: bazu podataka o projektima (detaljan popis svih projekata ruralnog razvoja financirani iz EPFRR-a), ruralni razvoj u brojkama (različite

statističke informacije), tematski rad u okviru EMRR-a (različiti seminari, publikacije i radionice) i česta pitanja (na internetskim stranicama mreže nalaze se odgovori na često postavljena pitanja). Za provedbu aktivnosti unutar EMRR-a zadužena su dva odjela:

1. Kontaktna točka EMRR-a- sačinjava je tim stručnjaka koji nude svoja znanja i pomoć u području ruralnog razvoja.
2. Europska služba za podršku evaluaciji ruralnog razvoja-djeluje na sličan način kao i kontaktna točka EMRR-a.

3.1 Programi ruralnog razvoja u Europskoj uniji

Programi ruralnog razvoja svih država članica financiraju se iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, a sufinanciraju se iz nacionalnih proračuna. Programi se unutar država EU-a mogu provoditi na nacionalnoj ili regionalnoj razini. Zadatak Europske komisije je da odobri program i kontinuirano prati provedbu istog, no na svakoj državi članici je odluka o izboru programa. EPFRR je u svrhu izrade programa ruralnog razvoja postavio šest prioriteta. Nacionalna ili regionalna gospodarstva moraju prilikom izrade projekta ruralnog razvoja udovoljiti barem četiri prioriteta. Poljoprivredni fond postavljene prioritete dalje raščlanjuje na 18 žarišnih područja, a svaka članica prilikom izrade programa postavlja ciljeve na temelju prioriteta i žarišnih područja te bira strategiju kojom će ih ostvariti. Prioriteti i pripadajuća žarišna područja:²⁵

- 1. Povećati širenje znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima**
 - poticanje inovacija, suradnje i baze znanja u ruralnim sredinama
 - jačanje veza između poljoprivrede, proizvodnje hrane i šumarstva
 - poticanje cjeloživotnog učenja i strukovnog osposobljavanja u sektoru poljoprivrede i šumarstva.
- 2. Povećati konkurentnost i isplativost poljoprivrednih vrsta, održivo upravljanje šumama, uvođenje inovativne tehnologije u poljoprivredu**
 - poboljšavanje ekonomske uspješnosti farmi i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije farmi

²⁵ Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/rdp-summaries_en; preuzeto 31.5.2022.

-olakšavanje ulaska kvalificiranih poljoprivrednika u poljoprivredni sektor i generacijska obnova.

3. Poboljšati lanac opskrbe hranom, dobrobit životinja te bolje upravljanje rizikom u poljoprivredi

-poboljšanje konkurentnosti primarnih proizvođača boljom integracijom u poljoprivredno-prehrambenom lancu

-podrška prevenciji i upravljanju rizicima na farmi.

4. Efikasna upotreba resursa, razvoj niskougličnog gospodarstva koje ima veću otpornost na klimatske uvjete

-obnova, očuvanje i povećanje biološke raznolikosti

-bolje upravljanje vodama

-sprječavanje erozije tla i bolje upravljanje tlom.

5. Očuvanje ekosustava u poljoprivredi i šumarstvu

-povećanje učinkovitosti korištenja vode u poljoprivredi

-povećanje učinkovitosti u korištenju energije u poljoprivredi i preradi hrane

-olakšavanje opskrbe i korištenja obnovljivih izvora energije

-smanjenje emisije stakleničkih plinova i amonijaka u poljoprivredi

-uklanjanje ugljika u poljoprivredi.

6. Bolja socijalna uključenost, borba protiv siromaštva i rad na gospodarskom razvoju ruralnih područja

-diversifikacija, stvaranje i razvoj malih poduzeća i otvaranje novi radnih mjesta

-poticanje lokalnog razvoja u ruralnim sredinama

-poboljšanje pristupačnosti i kvalitete informacijske i komunikacijske tehnologije u ruralnim područjima.

Države članice EU-a prilikom sastavljanja strategije za svoju državu biraju mjere s popisa 20 opsežnih mjera politike, koje prilagođavaju nacionalnim potrebama s ciljem ostvarenja ciljeva, to jest prioriteta EPFRR-a. Države članice putem mjera prijavljuju sredstava iz fonda. Mjere se dalje dijele na podmjere te se mogu usmjeriti na jedno ili više prioriteta područja. Važno je da države prilikom izrade programa navedu koje mjere primjenjuju i na koji način doprinose prioritetima EPFRR-a. Napredak u postizanju ciljeva prati se u sklopu zajedničkog okvira za praćenje i evaluaciju.

3.2 Provedba programa po zemljama Europske unije

Prethodno programsko razdoblje trajalo je od 2014.-2020. godine. U tom razdoblju države članice provodile su nacionalne i regionalne programe ruralnog razvoja. Proračun EPFRR-a za to razdoblje iznosio je oko 100 milijardi eura (slika 3). „Ovo programsko razdoblje dovelo je do velikih postignuća, a neko od njih su pomoć za pokretanje poslovanja za 170 000 mladih poljoprivrednika, pomoć za 60 000 seoskih poduzetnika, 1,4 milijuna primjera personaliziranih savjeta koji su pruženi poljoprivrednicima i drugim seoskim poduzetnicima, 2 500 lokalnih akcijskih grupa, 46 000 novih radnih mjesta, 300 000 poljoprivrednika koji dobivaju podršku za razvoj kratkog lanca opskrbe hranom te ulazak na lokalno tržište. Uloženo je 5,5 milijardi eura za obnovljive izvore energije kao na primjer za bioplin, ulaganja koja su smanjila emisiju amonijaka i plinova za ekvivalentno oko 2 milijuna krava i 3 milijuna svinja EU-a.“²⁶ Radi bolje zaštite biološke raznolikosti upravlja se 17,4% poljoprivrednim zemljištima i 3,5% šumama. Krajem 2020. godine, točnije 23. prosinca, donesena je prijelazna uredba²⁷ o zajedničkoj poljoprivrednoj politici, kojom se programi ruralnog razvoja produžuju za 2021. i 2022. godinu.²⁸ Za te dvije godine izdvojeno je 26,9 milijardi eura iz proračuna za planirano programsko razdoblje od 2021.-2027. godine te dodatnih 8,1 milijardi eura iz instrumenta Next Generation EU. Upravo zbog ovog produljenja mnogi projekti će se provoditi do 2025. godine. Od 2023. godine počinje novo programsko razdoblje i nove mjere ruralnog razvoja. Svaka država članica EU-a provodit će nove nacionalne strateške planove u skladu sa ZPP-om. Nakon odlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske unije, u veljači 2020. godine, započelo je prijelazno razdoblje koje je trajalo do zadnjeg dana 2020. godine. Svi programi iz razdoblja 2014.-2020. nastavit će se provoditi unutar države do njihovog dovršetka. Najveći izazov predstavlja neuravnotežen teritorijalni razvoj. „Ruralna područja zauzimaju preko 80% teritorija EU-a, a u ruralnim sredinama živi samo oko 30% stanovništva i to uglavnom stanovnici stariji od 50 godina.“²⁹

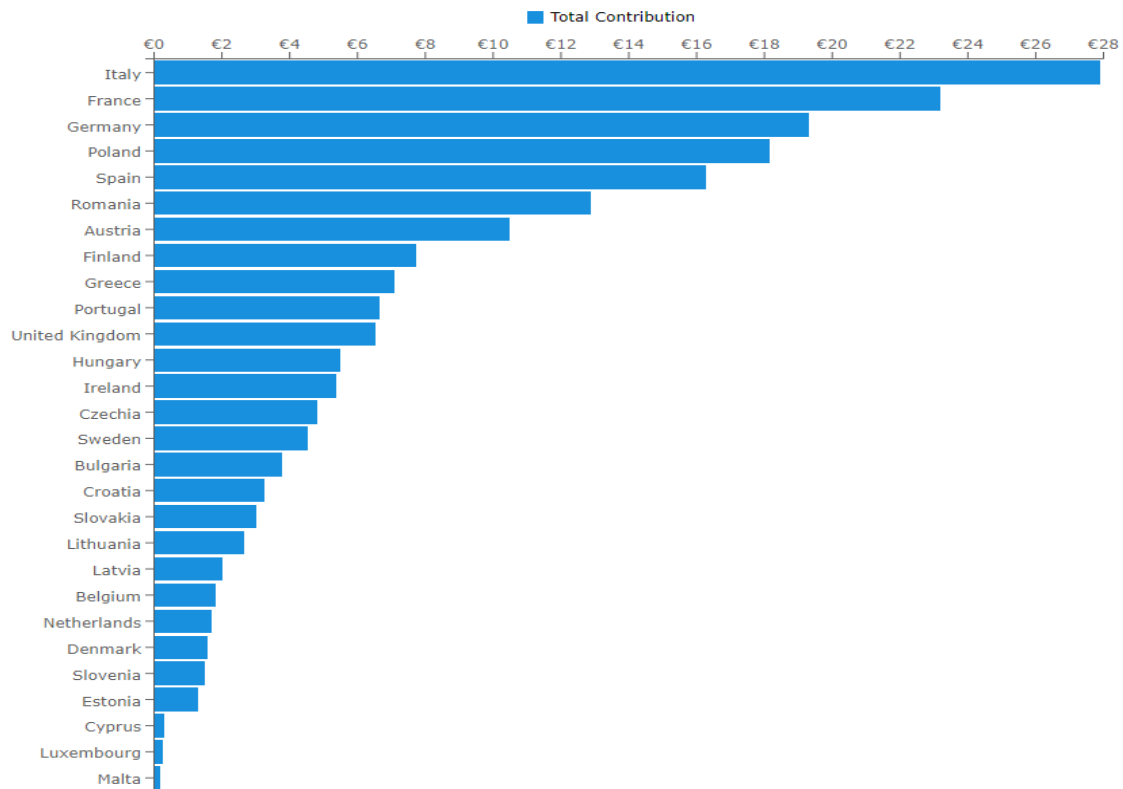
²⁶Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/rdp-2014-20-factsheet_en.pdf ; preuzeto 25.5.2022.

²⁷ Regulation (EU) 2020/2220 of the European Parliament and of the Council of 23 December 2020 laying down certain transitional provisions for support from the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and from the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) in the years 2021 and 2022 and amending Regulations (EU) No 1305/2013, (EU) No 1306/2013 and (EU) No 1307/2013 as regards resources and application in the years 2021 and 2022 and Regulation (EU) No 1308/2013 as regards resources and the distribution of such support in respect of the years 2021 and 2022, dostupno na linku: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020R2220> ;25.5.2022.

²⁸ Razlog tome je pandemija COVID-19

²⁹ Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/rdp-2014-20-list_en.pdf ; preuzeto 25.5.2022.

Slika 4: Podjela proračuna Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj za svaku državu članicu u razdoblju od 2014.-2020. godine u milijardama eura

Izvor: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/eafrd#top> , preuzeto 25.5.2022.

Slika 4. prikazuje podjelu proračuna Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj za svaku državu članicu u razdoblju od 2014.-2020. godine u milijardama eura. Italija je primila najveći iznos i to od oko 28 milijarde eura, a Malta najmanji iznos od nešto manje od milijarde eura.

Ruralni razvoj po zemljama Europske unije

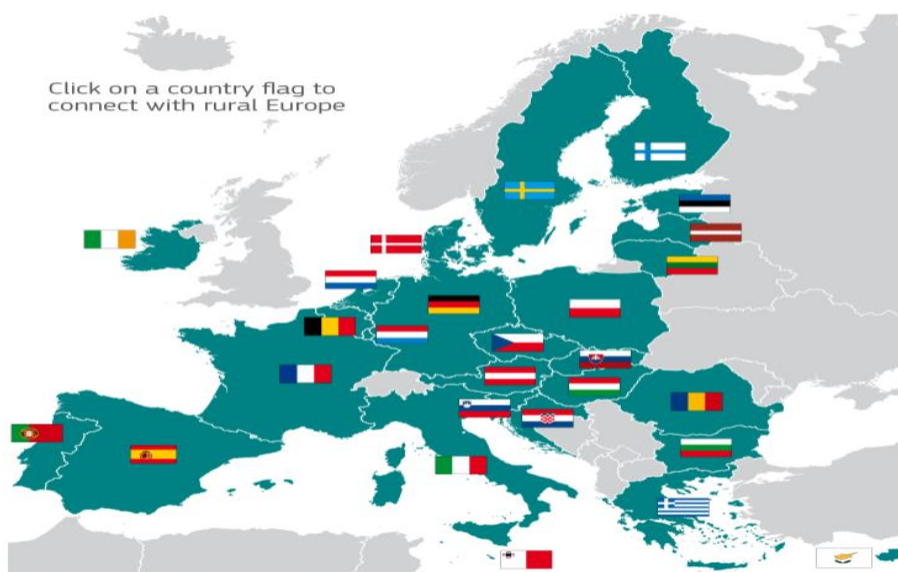
Europska unija trenutno bilježi 27 država članica i sve države dužne su provoditi program ruralnog razvoja. Politikom ruralnog razvoja nije utvrđen broj programa koji se mora provoditi pa tako većina država članica provodi samo jedan program, dok neke provode čak i do 27 programa ruralnog razvoja. Svi programi financiraju se iz EPFRR-a i nacionalnih doprinosa te su prilagođeni specifičnom zemljopisnom području.

Tablica 1. Broj programa ruralnog razvoja po državama članicama EU-a

Belgija	2 programa ruralnog razvoja
Bugarska	1 program ruralnog razvoja
Češka	1 program ruralnog razvoja
Danska	1 program ruralnog razvoja
Estonija	1 program ruralnog razvoja
Irska	1 program ruralnog razvoja
Grčka	1 program ruralnog razvoja
Hrvatska	1 program ruralnog razvoja
Cipar	1 program ruralnog razvoja
Latvija	1 program ruralnog razvoja
Litva	1 program ruralnog razvoja
Luksemburg	1 program ruralnog razvoja
Mađarska	1 program ruralnog razvoja
Malta	1 program ruralnog razvoja
Nizozemska	1 program ruralnog razvoja
Austrija	1 program ruralnog razvoja
Poljska	1 program ruralnog razvoja
Rumunjska	1 program ruralnog razvoja
Slovenija	1 program ruralnog razvoja
Slovačka	1 program ruralnog razvoja
Švedska	1 program ruralnog razvoja
Njemačka	13 programa ruralnog razvoja
Španjolska	17 programa ruralnog razvoja
Francuska	27 programa ruralnog razvoja
Italija	21 programa ruralnog razvoja
Portugal	3 programa ruralnog razvoja
Finska	2 programa ruralnog razvoja

Izvor: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development/country_hr; 6.7.2022.

Slika 5. Države članice Europske unije

Izvor: <https://enrd.ec.europa.eu/contact/country-data> ; 26.5.2022.

Slika 5. prikazuje svih 27 država članica Europske unije u svibnju 2022. godine.

3.3 Budućnost ruralnog razvoja

Nakon isteka programskog razdoblja 2014.-2020. godine donesena je prijelazna uredba za 2021. i 2022. godinu. Uredbom se nastoji omogućiti neometan i lakši prijelaz na novo programsko razdoblje od 2023.-2027. godine. Također, prijelaznom uredbom proširila su se postojeća pravila i dodana potpuno nova radi lakše tranzicije programa. U razdoblju od ove dvije godine, države članice su dužne sastaviti strateški plan novog ZPP-a pa time i novi program ruralnog razvoja, a u tom procesu im pomaže Europska komisija. U novom ZPP-u donesen je *europski zeleni plan*, u kojem se veliki naglasak stavlja na klimu i okoliš. Stoga, države članice pri izradi plana ruralnog razvoja moraju voditi računa da ciljevi doprinesu ostvarivanju ciljeva europskog zelenog plana. U sklopu ostvarivanja zelenog europskog plana države članice bi trebale težiti ka izgradnji stabilne industrije u ruralnim područjima, to će ujedno otvoriti nova radna mjesta i stvoriti kvalitetnu zajednicu. Za funkcioniranje zajednice važno je izgraditi odgovarajuću infrastrukturu i potaknuti socijalnu uključenost u ruralnim sredinama. Države bi trebale poticati svoje poljoprivrednike da se bave ekološkom proizvodnjom i time brinu o vodi, zraku, tlu i bioraznolikosti. Rezultat će biti zdrava hrana i zdravije stanovništvo. Za efikasniji ruralni razvoj Europska komisija, na čelu s predsjednicom von der Leyen, pokrenula je novi ekološki program pod nazivom „*Novi europski Bauhaus*“. Program je namijenjen manjim općinama i gradovima do 100 000 ljudi. Građanima su upućeni pozivi da identificiraju izazove u svojim sredinama i surađuju na pronalasku rješenja, to jest potiče se ih da aktivno sudjeluju u izradi programa za njihov grad. Novim europskim Bauhausom pomaže se i malim i srednjim općinama, koje nemaju dostatne kapacitete da provedu svoje programe razvoja. Sva znanja koja se steknu ovim programom nastavit će se prenositi drugim općinama i ostaloj zainteresiranoj javnosti radi boljeg širenja razvoja u ruralnim zajednicama. Rezultat će biti ljepše, održivije i urbano uključeno ruralno okruženje. Na području EU-a osnovan je i plan oporavka Next Generation EU. Planom se pruža prilika da iz pandemije izvučemo sve ono dobro za gospodarstvo i Europu. „Prioritetni planovi su: ³⁰

- Neka bude zeleno - težnja da Europa postane prvi klimatsko neutralan kontinent.
- Neka bude digitalno – osigurati pristup 5G mreže, sigurniju kupnju putem interneta, razvoj pametnih gradova i umjetne inteligencije.
- Neka bude zdravo – nastoji se pronaći učinkovitije liječenje protiv raka i modernizirati zdravstveni sustav.

³⁰Preuzeto sa službene internetske stranice EU; dostupno na linku https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hr#nextgenerationeu ; preuzeto 28.5.2022.

- Neka bude snažno – pružiti potpore mladim poljoprivrednicima i podrška mladima za studiranje.
- Neka bude jednako – borba protiv rasizma, diskriminacije i osnaživanje žena.“

Cijeli ovaj program ima veliki doprinos u razvoju ruralnih zajednica.

Ruralna područja imaju važnu ulogu u stvaranju hrane, domova, radnih mjesta i u zaštiti ekosustava. Važnost je uvidjela i predsjednica Europske komisije Ursula von der Layen u izjavi „Ruralna područja tkivo su našeg društva i srce našeg gospodarstva. One su ključni dio našeg identiteta i našeg gospodarskog potencijala. Njegovat ćemo i očuvati naša ruralna područja i ulagati u njihovu budućnost.“³¹ Zbog tih uloga osnovan je pakt za ruralna područja i akcijski plan za ruralna područja na razini EU-a. Europska komisija je inicirala dugoročnu viziju za ruralna područja do 2040. godine. „U viziji se poseban naglasak stavlja na 4 područja djelovanja:

1. **Jača ruralna područja**- razvoj jakih lokalnih zajednica, sudjelovanje stanovništva u donošenju odluka, povećati pružanje usluga i iskoristiti digitalnu tehnologiju.
2. **Povezana ruralna područja** – razvoj ovisi o povezanosti s urbanim ili prigradskim područjem, cilj je poboljšati javni prijevoz te uvođenje digitalne infrastrukture.
3. **Otpornija ruralna područja** – učiniti ruralna područja otpornija na klimu i gospodarske krize očuvanjem prirodnih resursa i skraćivanjem lanca opskrbe te osnivanjem kružnog gospodarstva.
4. **Prosperitetna ruralna područja** – potrebno je diversificirati gospodarske aktivnosti i učiniti okruženje privlačno poduzećima te povećati digitalnu pismenost. Isto tako potrebno je raditi na povećanju dodane vrijednosti poljoprivrednika.“³²

Kako bi se ostvarili ciljevi dugoročne vizije osnovan je Pakt za ruralna područja. Pakt je rezultat suradnje između sudionika na europskoj, regionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini. Ideja je da se pojednostavi komunikacija i razmjena ideja i iskustva te podupiru zajednički ciljevi. Paktu se može pridružiti svaki dionik EU-a ispunjavanjem obrasca na službenoj internetskoj stranici. Za ostvarivanje vizije donesen je i Akcijski plan EU-a. Inicijative akcijskog plana su: stvaranje inovacijskog ekosustava (poput raznih inovacija koje će područja učiniti privlačnijim), poticanje održivih prometnih veza i digitalizacija (smanjivanjem razlika između ruralnih i

³¹Dostupno na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_hr?ettrans=hr , 28.5.2022.

³²Dostupno na: https://europa.eu/next-generation-eu/index_hr ; preuzeto 28.5.2022.

urbanih sredina), povećanje okolišne, klimatske i socijalne otpornosti (preko energetske tranzicije i borbe protiv klimatskih uvjeta, uključivanjem žena i ranjivih skupina, kvalitetnije obrazovanje i skrb za djecu i uzdržavane osobe), potpora gospodarskoj diversifikaciji (poticanje ruralnog turizma, jači naglasak na kvaliteti tradicionalne hrane). Također, vizija je dio programa Europa spremna za digitalno doba (digitalna tranzicija), europskog zelenog plana (zelena tranzicija) i Next Generation EU (plan oporavka za Europu).

4 Program ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj

Kao i svaka država članica EU-a, tako je i Hrvatska provele program ruralnog razvoja u razdoblju od 2014.-2020. godine. U procesu izrade programa sudjelovali su domaći stručnjaci, Ministarstvo poljoprivrede i Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Program je većinski financiran iz EPFRR-a dok je manji dio financiran iz Državnog proračuna RH. „³³Za provedbu programa RH je dobila sredstva u vrijednosti od 3,2 milijarde eura, a od tog iznosa za prijelazno razdoblje 2021.-2022. godine osigurano je oko 900 milijuna eura.“ Glavni cilj programa je povećanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije te bolji životni i radni uvjeti u Hrvatskoj. RH putem poljoprivrede želi potaknuti zapošljavanje u ruralnim sredinama. Kako bi se postigao ujednačen teritorijalni razvoj, koji je jedan od vodećih problema RH, nastoji se osigurati bolji standard za stanovnike ruralnih sredina. Poljoprivrednici u RH suočeni su s brojnim problemima poput strogih zahtjeva koje moraju ispuniti, malog udjela dobiti u lancu hrane, problemima u pokretanju proizvodnje, slabim ruralnim razvojem i niskim standardom. Najveći razlog tome je kompliciran i nerazuman sastava za korisnike. ZPP-ovom mjerom izravnog plaćanja Hrvatska nastoji potaknuti mlade poljoprivrednike na rad, a time ujedno i doprinosi ruralnom razvoju. U sklopu novog ZPP-a za razdoblje 2023.-2027. godine Hrvatska mora izraditi strateški plan, a u njemu i novi program ruralnog razvoja.

4.1 Mjere ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj

Programom ruralnog razvoja u RH definirano je 19 mjera koje nastoje doprinijeti ostvarivanju ciljeva ruralnog razvoja. U sklopu mjera otvaraju se natječaji na koje se stanovnici mogu prijaviti i time se postiže ruralni razvoj u Hrvatskoj. Popis mjera je sljedeći:³⁴

1. PRENOŠENJE ZNANJA I AKTIVNOSTI INFORMIRANJA

Ovom mjerom nastoji se osigurati viša obrazovna struktura poljoprivrednog stanovništva putem edukacija i stalnog usavršavanja i to za sve postojeće i nove poljoprivrednike. Kao rezultat se očekuje veći razvoj ruralnog područja i bolja konkurentnost.

2. SAVJETODAVNE SLUŽBE, SLUŽBE ZA UPRAVLJANJE I POMOĆ POLJOPRIVREDNIM GOSPODARSTVIMA

³³Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/program/>; preuzeto 2.6.2022.

³⁴Dostupno na <https://ruralnirazvoj.hr/mjere/>; preuzeto 2.6.2022.

Savjetovanja se plaćaju iz programa ruralnog razvoja te se nastoji stalno usavršavati savjetnike. Mjera je usmjerena na davanje savjeta u području ekološke poljoprivrede, modernizacije, davanje savjeta vlasnicima šuma, mladim poljoprivrednicima te u okolišnim i klimatskim područjima.

3. SUSTAVI KVALITETE ZA POLJOPRIVREDNE PROIZVODE I HRANU

Nastoji se povećati vrijednost poljoprivrednim proizvodima dodavanjem oznaka podrijetla, izvornosti te tradicionalnog specijaliteta. Rezultat je povećanje dohotka poljoprivrednika te turistička zainteresiranost.

4. ULAGANJA U FIZIČKU IMOVINU

Razna ulaganja u poljoprivrednu opremu i navodnjavanje poljoprivrednih površina. Nastoji se provesti rekonstrukcija i modernizacija, a rezultat je bolja konkurentnost.

5. OBNAVLJANJE POLJOPRIVREDNIH POTENCIJALA NARUŠENOG ELEMENTARNIM NEPOGODAMA I KATASTROFLNIM DOGAĐAJIMA TE PREVENTIVNE AKTIVNOST

U ovu mjeru spadaju aktivnosti poput kupnje ili popravka strojeva, kupnja poljoprivrednih zemljišta, sadnica, sanacija poljoprivrednih zemljišta, gradnje infrastrukture.

6. RAZVOJ POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA I POSLOVANJA

Cilj je demografski obnoviti ruralna područja i to poticanjem mladih da se vrate iz gradova. Kako bi mjera bila uspješna nastoji se osigurati bolji životni i radni uvjeti te potaknuti zapošljavanje i izvan poljoprivrednih zanimanja.

7. TEMELJNE USLUGE I OBNOVA SELA U RURALNIM PODRUČJIMA

Cilj mjere je osigurati kvalitetnu komunalnu i društvenu infrastrukturu te potaknuti poželjnost ruralnih mjesta. Nastoji se provesti sustav vodoopskrbe, odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.

8. ULAGANJA U RAZVOJ ŠUMARSKIH PODRUČJA I ODRŽIVOST ŠUMA

Mjerom se želi povećati okolišna vrijednost šuma i poboljšati njihova otpornost. Povećati ulaganja u šumarsku tehnologiju i marketing šumarskih proizvoda.

9. USPOSTAVA PROIZVOĐAČKIH GRUPA I ORGANIZACIJA

Cilj je uspostaviti proizvođačke grupe i bolju organizaciju u poljoprivredi i šumarstvu te financirati troškove rada tih grupa.

10. POLJOPRIVREDA, OKOLIŠ I KLIMATSKE PROMJENE

Ovom mjerom nastoje se očuvati travnjaci velikih prirodnih vrijednosti, održat prostrani voćnjaci i masline s malim ulaganjima (ekstenzivni voćnjaci i masline), održavati suhozidi, živice, uništiti korov i poticati uporaba stajskog gnojiva.

11. EKOLOŠKI UZGOJ

Razna plaćanja onim poljoprivrednicima koji prijeđu na metode ekološkog uzgoja.

12. PLAĆANJE PODRUČJIMA S PRIRODNIM OGRANIČENJIMA

Plaćanja se odnose na gorsko planinska područja te ona sa značajnim prirodnim ograničenjima.

13. DOBROBIT ŽIVOTINJA

Cilj je poboljšati uvjete držanja i uzgoja životinja. Svaka životinja mora imati osiguranu hranu, vodu, dovoljno prostora, osvjetljenje, pristup na otvoreno te upotrebu anestetika prilikom kastracije i sakaćenja.

14. SURADNJA

U ovu mjeru ulaze potpore za osnivanje i rad Europskog investicijskog parlamenta (EIP) za održivu i produktivniju poljoprivredu.

15. UPRAVLJANJE RIZICIMA

Mjera se odnosi na osiguranje životinja, biljaka i usjeva od bolesti i klimatskih nepogoda.

16. FINANCIRANJE DODATNIH NACIONALNIH IZRAVNIH PLAĆANJA ZA HRVATSKU

Ovom mjerom se dodatna sredstva usmjeravaju za mjeru izravnih plaćanja.

17. LEADER

Cilj mjere je pružiti pomoć u radu lokalnim akcijskim grupama.

18. TEHNIČKA POMOĆ

Ovom mjerom izdvajaju se sredstva za pripremu, upravljanje, nadzor, informacije, komunikaciju i evaluaciju programa ruralnog razvoja. Nastoje se i smanjiti administrativni troškovi. Ova mjera financira osnivanje Nacionalne ruralne mreže.

19. IZVANREDN PRIVREMENA POTPORA POLJOPRIVREDNICIMA I MALIM I SREDNJIM PODUZEĆIMA KOJI SU POGOĐENI KRIZOM COVID-19

Cilj je ublažiti posljedice pandemije i riješiti problem likvidnosti poljoprivrednika.

4.2 Financijski instrumenti za poticanje ruralnog razvoja

Uz financiranje putem bespovratnih potpora, u programskom razdoblju 2014.-2020. godine javljaju se novi financijski instrumenti. Novi financijski instrumenti pružaju se u vidu zajmova,

kredita i jamstava i to samo za financijski održive projekte. Svrha uvođenja su brži rast i razvoj u poljoprivrednoj, prerađivačkoj i šumarskoj industriji. EPFRR pruža veliki doprinos ovom novom obliku financiranja i to preko povoljnijih uvjeta poput dužeg roka otplate, nižim naknadama i kamatnim stopama te smanjenjem zahtjeva koje korisnici moraju ispuniti. Također, ovaj oblik financiranja poljoprivrednicima pruža mogućnost financiranja nekih troškova kao na primjer kupnje životinja, biljaka i opreme. Prednost u odnosu na bespovratne potpore je brža obrada zahtjeva. Kod dobivanja potpora korisnik mora izvještavati Agenciju za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju dok kod financijskih instrumenata korisnik mora pravdati troškove onoj instituciji koja provodi financijski instrument. Tijela koja najčešće provode financijske instrumente su HAMAG-BICRO i HBOR. Hrvatska u programu ruralnog razvoja pruža 5 financijskih instrumenata:³⁵

1. MIKRO ZAJMOVI ZA RURALNI RAZVOJ

Isplaćuje se mikro, malim i srednjim gospodarstvima. Zajmovi se financiraju iz EPFRR-a, a Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO) ih odobrava u skladu s uvjetima. Namjena su investicije u materijalnu i nematerijalnu imovinu te financiranje obrtnih sredstava. Isplata se vrši u kunama, a iznosi se kreću od 1 000 do 25 000 eura. Rok otplate je do 5 godina.

2. MALI ZAJMOVI ZA RURALNI RAZVOJ

Ovaj zajam namijenjen je malim i srednjim gospodarstvima, a financiran je i odobren na isti način kao i mikro zajam. Namjena i isplata u kunama su također iste, ali iznos se odobrava od 25 000 do 100 000 eura. Rok otplate je 10 godina.

3. POJEDINAČNA JAMSTVA ZA RURALNI RAZVOJ

Odobravaju se malim gospodarskim subjektima, a financiraju iz fonda. HAMAG-BICRO daje jamstva za pokriće djela glavnice kredita ili leasinga. Financijske institucije koje su partneri ovom obliku financijskog instrumenta u Hrvatskoj su HPB, Croatia Bank, Raiffeisen Bank, Partner Bank, HBOR, Banka kovanica, OTP banka, Partner Bank, Podravska banka, Addiko banka, Zagrebačka banka, Agram banka, Slatinska banka, Erste leasing, OTP leasing i UNICredit leasing. Namjena je financiranje obrtnih sredstava, a minimalan iznos jamstva nije definiran, dok je maksimalan iznos 1 300 000 eura. Jamstvo minimalno traje 1 godinu, a maksimalno 5 godina.

4. INVESTICIJSKI KREDITI ZA RURALNI RAZVOJ

³⁵ Dostupno na: <https://ruralnirazvoj.hr/financijski-instrumenti-za-ruralni-razvoj/>; preuzeto 5.6.2022.

Sredstva raspoložena u programu ruralnog razvoja daju se u vidu investicijskih kredita za ruralni razvoj. Namjena je ulaganje u poljoprivredni, prerađivački i šumarski sektor. Iznosi kredita kreću se od 50 001 do 1 000 000 eura, a isplaćuju se u kunskoj protuvrijednosti. Rok otplate je 15 godina.

5. OBRTNA SREDSTVA ZA RURALNI RAZVOJ

Ovaj oblik pruža financiranje obrtnih sredstava potrebnih za neometana poslovanje. Primatelji su poljoprivredni, prerađivački i šumarski sektor. Iznos kredita je od 190 000 do 1 520 000 kuna, a rok do 5 godina.

Područja ulaganja ovih financijskih instrumenata su rekonstrukcija, modernizacija i povećanje konkurentnosti u poljoprivredi (nova inovativna oprema, modernizacija farmi), smanjenje štetnog utjecaja na okoliš korištenjem, rukovanjem i zbrinjavanjem stajskog gnojiva (za izgradnju objekta za skladištenje), korištenje obnovljivih izvora energije (izgradnja objekta za proizvodnju obnovljivih izvora energije), povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednih proizvoda (modernizacija proizvodnje i inovacije), razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim sredinama (industrijska prerada drva) i modernizacija strojeva, opreme i tehnologije u šumarskoj industriji (ulaganja u nove tehnologije).

4.3 Natječaji programa ruralnog razvoja u Republici Hrvatskoj

Sve informacije o natjecajima u sklopu ruralnog razvoja Hrvatske mogu se pronaći na internetskoj stranici programa ruralnog razvoja. Zainteresirana javnost može na jednostavan način saznati koji su natječaji zatvoreni, trenutno otvoreni te koji se planiraju provesti u budućnosti. Isto tako na internetskoj stranici se mogu naći informacije o rokovima otvaranja i zatvaranja te na koji dan se otvaraju i zatvaraju prijave za tu vrstu natječaja. Također, dostupne su i informacije o vrijednosti, svrsi, predmetu natječaja, o prihvatljivim korisnicima i potrebnoj dokumentaciji i na samom kraju visini javnih potpora. Trenutno je otvoreno 9 natječaja, a zatvoreno 131. Uvidom u plan objave natječaja, u II. kvartalu 2022. godine planira se otvoriti 8 natječaja. Preko novih natječaja pokušati će se povećati ulaganja u šumsku infrastrukturu, povećati dodana vrijednost poljoprivrednih proizvoda i to konkretno malih klaonica, mlijeka, mesa, voća i povrća, korištenje obnovljivih izvora energije, veća ulaganja u opremu za navodnjavanje, ulagati u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima, uspostava proizvođačkih grupa te neproizvodna ulaganja za očuvanje okoliša. Svaki natječaj odnosi se na ostvarivanje ciljeva neke od 19 mjera. Tako na primjer su otvorena 2 natječaja kojima se želi

doprinijeti ostvarivanju 8 mjere – ulaganje u razvoj šumskih područja i održivost šuma. Oba natječaja otvorena su od 13.5.2022., a rok prijave je od 11.7 do 30.9.2022. godine. Vrijednost natječaja konverzije degradiranih šumskih sastojina i šumskih kultura iznosi 45 000 000 kuna, a vrijednost drugog natječaja modernizacije tehnologije, strojeva, alata i opreme u pridobivanju drva i šumskouzgojnih proizvoda iznosi 100 000 000 kuna. Čak tri natječaja trenutno su otvoreni u sklopu izvanredne i privremene 19 mjere za potporu poljoprivrednika i malih i srednjih poduzeća radi ublažavanja posljedica krize COVID-19. Potaknuto nedavnim događanjima uništavanja poljoprivrednih usjeva zbog klimatskih nepogoda, Ministarstvo poljoprivrede, izradilo je nacrt novog natječaja koji se odnosi na osiguranje usjeva, životinja i biljaka. Temeljem natječaja dodijelile bi se potpore za financiranje troškova premije osiguranja. Raspoloživa sredstva iznosila bi 150 milijuna kuna. Rok za podnošenje zahtjeva je od 1.7. do 31.12.2022. godine. Glavni cilj natječaja je osigurati gubitke zbog nepovoljnih klimatskih uvjeta te osigurati životinje od raznih bolesti.

5 Zaključak

Ruralna područja u Europskoj uniji karakterizira loša demografska struktura, nerazvijenost, depopulacija, poljoprivreda kao osnovna djelatnost i izvor prihoda, neizgrađena infrastruktura te slaba ponuda zdravstvenih, socijalnih i obrazovnih ustanova. Isto tako, ruralna područja obiluju prirodnom ljepotom i drugačijim načinom života. Važnost takvih područja je velika, jer se upravo u njima proizvodi hrana koja je neophodna svim ljudima. Sve učestalijim procesima depopulacije i deruralizacije u ruralnim sredinama ostaje samo starije stanovništvo, a proizvodnja hrane postaje neizvjesna. Danas su popularne tercijarne i kvartarne djelatnosti dok se primarnim i sekundarnim djelatnostima malotko želi baviti. Uzrok tome su teški radni uvjeti i ovisnost o klimi, pogotovo u poljoprivredi. Kao odgovor na ovaj problem EU je osnovala zajedničku poljoprivrednu politiku. Cilj politike je osigurati neometanu proizvodnju hrane te maksimalna zaštita poljoprivrednika, stanovnike EU te okoliš. Uspjeh ove politike ovisi i o njenoj integraciji u državama članicama EU-a. U svojoj politici EU posebno stavlja naglasak na ruralni razvoj. Provodeći različite programe EU nastoji potaknuti bolji razvoj i uvjete u ruralnim sredinama i na taj način zadržati privući nove stanovnike. U ruralna područja pokušava uvesti nove sadržaje koji će biti privlačni ljudima, izgraditi bolju prometnu povezanost, razviti novu tehnologiju, potaknuti razvoj drugih nepoljoprivrednih djelatnosti, socijalnu uključenost i zaštititi okoliš. Također, raznim mjerama poput izravnih plaćanja pomaže poljoprivrednicima i doprinosi sigurnosti opskrbe hranom. Ista stvar događa se i u RH. Program ruralnog razvoja u RH dobro je osmišljen, ali praksa je pokazala da je korisnicima dosta nerazuman s kompliciranom administracijom. Hrvatska je bogata prirodnim bogatstvima, tradicijom i raznim običajima te ima veliki potencijal razvoja ruralnih područja i u njima razviti ruralni turizam. Smatram da je ZPP odlično osmišljen, a time i program ruralnog razvoja, ali isto tako moje mišljenje je da bi se još više i učinkovitije moglo doprinijeti ostvarivanju tih ciljeva u praksi. Problem se javlja u nedovoljno informiranom stanovništvu o programu i njegovim mjerama te kompliciranim, zahtjevnim i sporim sustavom. Poljoprivredom se uglavnom bavi starije stanovništvo koje ne koristi modernu tehnologiju i teže se informira o programu ruralnog razvoja. Isto tako, prilikom prijavljivanja za bespovratne potpore potrebno je ispuniti mnogo zahtjeve kao što je na primjer izrada poslovnog plana, a starije stanovništvo uglavnom nije dovoljno obrazovano da bi to izradili i samim time nailaze na puno prepreka. Kao rješenje ponudila bi bolju informiranost o programu ruralnog razvoja putem nacionalne televizije, zatim razne pomoći u ispunjavanju traženih zahtjeva poput izrade poslovnog plana te bi raspisala natječaj o dodjeli zemljišta i osnovne opreme mladima i tako ih privukla u ruralno područje.

Popis literature

- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju; VODIČ KROZ ZAJEDNIČKU POLJOPRIVREDNU POLITIKU (2013); preuzeto s https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/Publikacije/ostale%20publikacije//CAP_Info_campaign_brochure.pdf (datum pristupanja: 22.5.2022.)
- Agriculture and rural development (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development/country_hr#countries (datum pristupanja: 19.5.2022.)
- Agriculture and rural development (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development_hr (datum pristupanja: 20.5.2022.)
- Agriculture and rural development (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_hr?etrans=hr#eafrd (datum pristupanja: 22.5.2022.)
- DEMONJA, D. i RUŽIĆ, P. (2010.)- Ruralni turizam u Hrvatskoj; Zagreb; Izdavačka kuća Meridijani
- Čavrak V. (2003); ODRŽIVI RAZVOJ RURALNIH PODRUČJA HRVATSKE; (str. 73-75.), Zagreb: Faculty of Economics & Business; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/41399> (datum pristupanja: 20.5.2022.)
- European Agricultural Fund for Rural Development (2022); preuzeto s <https://cohesiondata.ec.europa.eu/funds/eafrd#top> (datum pristupanja: 15.5.2022.)
- Europska komisija (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hr#capfinancing (datum pristupanja: 17.5.2022.)
- Europska komisija (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/new-cap-2023-27_hr?etrans=hr (datum pristupanja: 19.5.2022.)
- Europska komisija (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas/eu-rural-areas-numbers_hr?etrans=hr (datum pristupanja: 18.5.2022.)

- Feeding Europe 60 years of common agricultural policy, službena stranica Europske komisije (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/60-years-cap_en.pdf (datum pristupanja: 15.5.2022.)
- Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije, agencija hrvatske vlade (2022); preuzeto s hamagbicro.hr (datum pristupanja: 25.5.2022.)
- Cifrić I. (2000.); Globalizacija i ruralni razvoj; (str. 6-9), Zagreb: Filozofski fakultet; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/177433> (datum pristupanja: 26.5.2022.)
- Arapović J. i Bokan N. (2018); Ekološka modernizacija i ruralni razvoj: između teorije i prakse; (str. 94-102), Faculty of Agriculture in Zagreb; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/en/214214> (datum pristupanja: 27.5.2022.)
- Ivković M., Barković Đ., Baćani S. (2010); Komasacija zemljišta i ruralni razvoj; (str. 297-312); Faculty of Geodesy, University of Zagreb; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/en/file/96956> (datum pristupanja: 16.5.2022.)
- Službena internetska stranica Europske unije (2022); preuzeto s https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/long-term-vision-rural-areas_hr?etrans=hr#background (datum pristupanja: 27.5.2022.)
- Službena stranica Ministarstva poljoprivrede RH (2022); preuzeto s <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/strategija-poljoprivrede-do-2030-godine/postupak-strateske-procjene-utjecaja-na-okolis/4150> (datum pristupanja: 24.5.2022.)
- Službena stranica programa ruralnog razvoja RH (2022); preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr> (datum pristupanja: 5.6.2022.)
- Službena stranica programa ruralnog razvoja RH (2022); preuzeto s https://ruralnirazvoj.hr/files/Buducnost_hrane_i_poljoprivrede.pdf (datum pristupanja: 4.6.2022.)
- Službena stranica programa ruralnog razvoja RH (2022); preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr/financijski-instrumenti-za-ruralni-razvoj/osnovne-informacije/> (datum pristupanja: 30.5.2022.)
- Službena stranica programa ruralnog razvoja RH (2022); preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr/novo-programsko-razdoblje/> (datum pristupanja: 1.6.2022.)
- Službena stranica programa ruralnog razvoja RH (2022); preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr/program/> (datum pristupanja: 3.6.2022.)

- Službena stranica programa ruralnog razvoja RH (2022); preuzeto s <https://ruralnirazvoj.hr/strateski-plan-zajednicke-poljoprivredne-politike-republike-hrvatske-2023-2027/> (datum pristupanja: 2.6.2022.)
- The European Agricultural Fund for Rural Development (2022); preuzeto s <https://www.fi-compass.eu/funds/eafrd> (datum pristupanja: 22.5.2022.)
- Grodzicki T., Jankiewicz M. (2022);_The role of the common agricultural policy in contributing to jobs and growth in EU's rural areas and the impact of employment on shaping rural development: Evidence from the Baltic States; preuzeto s <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0262673> (datum pristupanja: 28.5.2022.)

Popis slika, grafikona i tablica

Slika 1 - Tri najveća svjetska izvoznika poljoprivredno prehrambenih proizvoda

Slika 2 - Novi zeleni pristup u RH

Slika 3 - Veza između ciljeva i potreba poljoprivrednog sektora

Slika 4 - Podjela proračuna Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj za svaku državu članicu u razdoblju od 2014.-2020. godine u milijardama eura

Slika 5 - 27 država članica Europske unije

Grafikon 1 – Potpora EU-a u iznosu od 58,82 mlrd. EUR isplaćena poljoprivrednicima u 2019. godini

Grafikon 2 – Potrošnja EFJP-a u postocima na potpore dohotku i tržišne mjere u 2019. godini

Grafikon 3 – Obveze dodjele sredstava za ruralni razvoj po temama u razdoblju od 2014.-2020. godine

Tablica 1 - Broj programa ruralnog razvoja po državama članicama EU-a